ZENDEGI-SALAM
ضمیمه روزنامه خراسان
شنبه • اول دی ۱۳۹۷
۱۴ ربیع‌الثانی ۱۴۴۰ • ۲۲ دسامبر ۲۰۱۸
شماره ۱۹۹۹۲
۱۲۱۵

راهنمای پاسخ به رایج‌ترین سوالات فلسفی کودکان؛ از وجود خداوند تا مسئله مرگ

فیلسوف‌های کوچک جهان ما

الهام یوسفی | روزنامه‌نگار

پرونده

اگر کودکی‌تان را به یاد بیاورید، حتما سوالات بی‌شمارتان درباره تولد، خدا، زندگی، مرگ و ده‌ها موضوع اساسی دیگر را که بارها از بزرگ‌ترها پرسیده بودید به یاد می‌آورید. شاید هم همین حالا کودکی در کنارتان باشد که دایم از شما سوالات پیچیده و مهمی درباره جهان پیرامونش می‌کند. در هر صورت، پرسیدنِ یک‌سری سوالات فلسفی، بخشی از روند رشد کودکان برای سر در آوردن از زندگی است و پدر، مادر و معلم باید بتوانند تا حد قانع کننده‌ای به این سوالات پاسخ دهند. از این پرسش‌های فلسفی نترسید؛ این سوالات سهل و ممتنع دروازه ورود کودکان به جهان استدلال و تفکر است. لازم نیست به همه این سوالات پاسخ قطعی بدهید؛ کافی است به بهانه این سوالات، شیوه تفکر صحیح را به کودکان‌تان آموزش دهید. سوالات کودک را جدی بگیرید و قبل از پاسخ دادن به آن‌ها مدتی درباره‌شان فکر کنید، چون علاوه بر پختگی جواب، تفکر کردن را هم به کودک آموخته‌اید. همواره تأکید کنید که پاسخ کامل سوالاتش را نمی‌دانید، چون هر تفسیری که از خدا ارائه کنید یا هر پاسخی که به سوالات او بدهید خداوند را در پاسخ‌های خودتان محدود کرده‌اید. کودکان بر خلاف تصور ما استعداد زیادی برای تفکر فلسفی و درک استدلال‌ها دارند، البته اگر به شیوه صحیح و مبتنی بر مثال سوالات‌شان را پاسخ دهیم. در این پرونده به شما می‌گوییم که چطور به اصلی‌ترین سوالات کودکان‌تان پاسخ دهید و چند کتاب معرفی می‌کنیم که به شما و کودک‌تان کمک کند.

سوالاتی درباره چرایی زندگی و خدا

چرا من به دنیا آمدم؟

یکی از اصلی‌ترین سوالات کودک پیش از ورود به دبستان، این است که من چطوری به وجود آمدم؟ قاعدتا او آن قدر بزرگ نشده است که درباره تولد واقعی برایش توضیح دهید، کافی است یک پاسخ واقعی اما غیر دقیق بدهید. به او بگویید پدر و مادر همدیگر را خیلی دوست داشتند و می‌خواستند یک خانواده داشته باشند. پس بچه کوچک‌شان به دنیا آمد.

خدا کیست؟

کودک دو تا شش ساله معمولا بر اساس مسائل عینی که می‌بیند، ممکن است سوال‌هایی کند. در این مواقع بهتر است پاسخ‌های ساده، قابل لمس و عینی به او داده شود یعنی اگر می‌پرسد خدا چیست؟ بهتر است جواب ساده‌ای بدهید مثلا «کسی است که همه دنیا را ساخته است، آسمان‌ها و زمین مال اوست، ما را او به دنیا آورده» و چیزهایی شبیه این که قابل لمس باشد. باید از اوصاف خداوند و مقایسه آن اوصاف با دیگران استفاده کرد: خدا کسی است که مهربانی‌اش از پدر و مادر هم بیشتر است. او کسی است که از پدر و مادر هم، بیشتر مراقب توست. خدا از قوی‌ترین کسی که می‌شناسی هم قوی‌تر است.

خدا کجاست؟

قطعا پاسخ شما به این سوال این است که «خدا همه جا هست.» اما کودک‌تان بلافاصله می‌پرسد چطوری خدا می‌تواند همه جا باشد؟ باید سعی کنید برای او مثال‌های ساده و عینی بزنید. به او بگویید خدا قدرتی دارد که می‌تواند همه جا باشد؛ مثل سخنران تلویزیون که در همه خانه‌ها او را می‌بینند.

اگر خدا همه جا هست، چرا او را نمی‌بینم؟

وقتی به کودک‌تان بگویید خدا همه جا هست احتمالا بلافاصله از شما می‌پرسد: «پس چرا نمی‌بینمش؟» باز هم از مثال کمک بگیرید. به او بگویید خیلی چیزها مانند هوا، گرما و برق را نمی‌بینیم اما وجود دارند. یکی از ساده‌ترین کارهایی که می‌توانید انجام دهید این است که لیوانی آب و دو حبه قند بیاورید و جلوی چشم کودک، آن دو حبه قند را داخل آب بیندازید و آن‌ها را در آب حل کنید؛ بعد از او بپرسید: آیا حبه‌های قند داخل لیوان هستند یا از آن خارج شده‌اند؟ او پاسخ می‌دهد: داخل لیوان هستند. به او بگویید: آیا تو آن را می‌بینی؟ قطعا می‌گوید: نه. بعد برایش توضیح دهید که درست است آن حبه‌ها دیده نمی‌شوند ولی آن‌ها داخل لیوان هستند؛ چون آب شیرین شده است. خدا هم این گونه است. خدا هم در این عالم حضور دارد و همان لذت‌هایی که از مشاهده کوه، دشت، طبیعت، خوردنی‌ها و دیگر زیبایی‌ها می‌بری حضور او را نشان می‌دهد.

اگر خدا همه جا هست، چرا به آسمان نگاه می‌کنیم؟

ما معمولاً هنگام دعا کردن، به آسمان نگاه می‌کنیم و برای کودک این شبهه پیش می‌آید که پس خدا در آسمان است. اگر از شما این سوال را کرد بگویید: برکت‌های خدا مثل باران، از آسمان به زمین می‌آیند. ما آدم‌ها، جاهای بلند را بهتر می‌دانیم؛ به همین دلیل، نفر اول مسابقه در کشتی، روی سکوی بالاتر می‌ایستد و چون می‌دانیم خدا بزرگ است، او را در بالاترین جایی که بلدیم تصور می‌کنیم.

خدا را چه کسی آفریده است؟

این سوال مهمی است، کودک می‌پرسد اگر خدا همه ما را و همه جهان را آفریده پس خودش را چه کسی آفریده است؟ باز هم از مثال‌های ساده کمک بگیرید تا او درک کند. به او بگویید: تا به حال شده که مادرت غذایی درست کند و غذا شور شده باشد؟ کودک می‌گوید بله. بپرسید: چرا؟ کودک می‌گوید چون نمک زده است. می‌پرسیم چرا نمک، شور است؟ کودک احتمالا کمی فکر می‌کند و می‌گوید: شوری نمک به خاطر خود نمک است و چیزی نمک را شور نکرده است. در این موقع به او می‌گوییم، خدا هم همه چیز را خلق کرده است اما وجود خودش به‌دلیل چیز دیگری نیست.

سوالاتی درباره مرگ

پدربزرگ مرده، یعنی کجا رفته؟

باید درباره مرگ صریح و شفاف صحبت کنید. هرگز از تعابیر استعاری مانند پدربزرگ فقط به خواب رفته است استفاده نکنید. این حرف که به‌طور شایع از سوی والدین به کار می‌رود، موجب می‌شود کودک از خوابیدن بترسد یا دچار کابوس‌های شبانه شود. همچنین نباید بگویید که پدربزرگ به جایی رفته است چون اگر پدربزرگ برنگردد، کودک اعتمادش را به شما از دست خواهد داد. ساده صحبت کنید و از گیج کردن او بپرهیزید.

مردن یعنی چه؟

هنگام پاسخ دادن به این سوال، سن و میزان درک او را در نظر داشته باشید. برای مثال، به یک کودک دو تا چهار ساله کافی است بگویید: «وقتی انسان یا حیوانی نتواند نفس بکشد و بدنش حرکت نکند، مرده است.» اما به کودک چهار تا شش ساله لازم است علاوه بر آن، توضیح دهید قلب کسی که مرده، نمی‌زند و چیزهایی که می‌میرند دیگر هرگز برنمی‌گردند. می‌توانید از مثال‌هایی که کودک تجربه کرده است، برای توضیح مرگ استفاده کنید. یک حیوان خانگی مرده، یک گل پژمرده و خشکیده یا حتی حشره‌ای که بی‌جان شده است.

چرا آدم‌ها می‌میرند؟

باز هم مرگ یک حیوان یا پژمرده شدن یک گل را به او نشان دهید و بگویید فقط آدم‌ها نمی‌میرند هر موجود جانداری که پا به این دنیا می‌گذارد حتماً یک روز از این دنیا می‌رود و اگر قرار بود همه موجودات زنده بمانند، دنیا از فرط شلوغی دیگر مکان مناسبی برای زندگی کردن نبود. همچنین می‌توانید از مرگ برگ‌های درختان در زمستان بگویید تا مفهوم مرگ برایش قابل درک‌تر شود و به این نتیجه برسد که همه چیز میراست و این یک امر طبیعی است نه یک مسئله ترسناک.

معرفی ۳ کتاب فلسفی برای کودکان و والدین

۱. مجموعه فکر، کودک، فلسفه

این مجموعه پنج جلدی، از ۵۵ قسمت تشکیل شده است که هر قسمت، درباره یک موضوع فکری مهم سخن می‌گوید. این کتاب‌ها قرار است اندیشه کودک را با مسائل منطقی، اجتماعی، فلسفی و اخلاقی گوناگونی درگیر و به رشد ذهن کودک کمک کند. مجموعه حاضر را «حجت‌الاسلام حیدری ابهری» با نگاهی بومی نوشته است. دو ویژگی اصلی این کتاب این است که در هر فعالیتی اول سخنی با بزرگ‌ترها دارد که راهنمای موضوع مورد بحث کتاب است و دوم سوالاتی که به مربی کمک می‌کند موضوع را پیش ببرد. این مجموعه برای والدین و کودکان پیش از دبستان مناسب است.

قیمت دوره پنج جلدی: ۳۵۰۰۰

۲. فیلسوف کوچولو

پرسش‌های گاه و بیگاه کودکان از مفاهیم بنیادی و جدی زندگی، مثل مرگ، بیماری، خداوند، زمان و چیزهای دیگری از این دست، برای هیچ یک از مادران و پدران امروز بیگانه نیست. در کتاب فیلسوف کوچولو، «روز به گیلاسیان» تلاش کرده است جور دیگری به این پرسش‌ها نگاه کند. او تلاش کرده است نشان دهد هر کدام از پرسش‌های عجیب و غریب و نوی کودکان می‌تواند جدی گرفته شود و مثل سرچشمه‌ای کوچک، این ظرفیت را دارد که سرمنشأ و نقطه آغاز یک رودخانه پر شور و پر از افت و خیز باشد. کتاب مصوّر حاضر، مشتمل بر داستان‌های کوتاه است که به پرسش‌هایی درباره دروغ گفتن، راست گویی، خواب، مرگ، ترس، فریبکاری، دزدی، مدرسه، خانواده، اعتماد و... پاسخ می‌دهد. این کتاب برای کودکان ۱۰ تا ۱۲ ساله مناسب‌تر است.

قیمت: ۲۲۰۰۰

۳. با هم فکر کردن

«با هم فکر کردن» کتابی مناسب برای دانش‌آموزان سال‌های نخست دبستان است که نشان می‌دهد چگونه متون داستانی را می‌توان برای کمک به دانش آموزان در طرح معماها و مسائل فلسفی به کار گرفت و آن‌ها را به تفکر وادار کرد همچنین نشان می‌دهد چگونه می‌توان در کلاس به کندوکاو مشترک پرداخت و فنون پرسش گری، بحث گروهی و دیگر فعالیت‌ها را برای پرورش مهارت‌های تفکر و گسترش مفاهیم کاربردی در برنامه درسی مدارس ابتدایی به کار گرفت. نویسنده کتاب «دکتر فیلیپ کم» استاد با سابقه فلسفه در دانشگاه «نیو سات ویلز» و پدیدآورنده مجموعه داستان‌های فکری و کتاب‌های راهنمای معلم برای آن‌هاست. این کتاب منبع خوبی برای دانش‌آموزان ۱۰ تا ۱۴ ساله است.

قیمت: ۲۵۰۰۰

منابع: دانشنامه رشد، پورتال جامع علوم انسانی، تبیان

جدول سخت [شماره ۴۹۹]

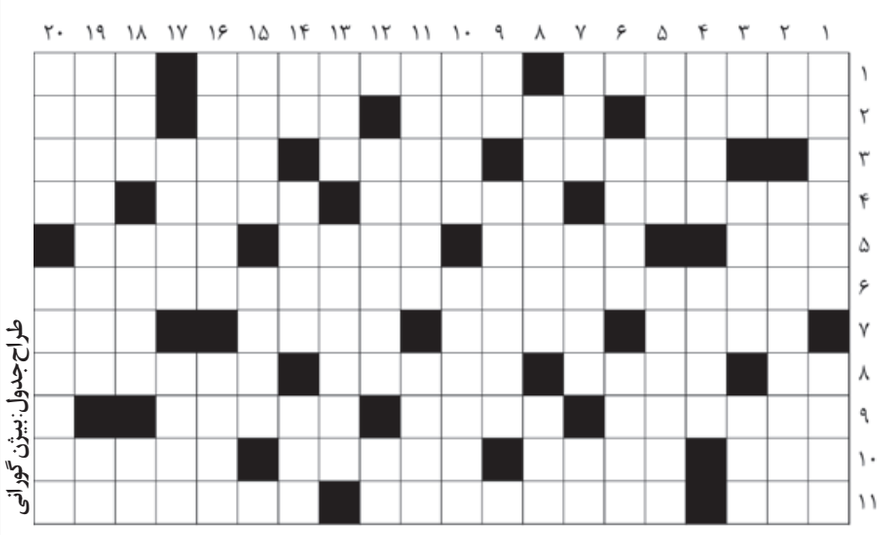

طراح جدول: بیژن گورانی

افقی: ۱- بالاخره- مشهورترین ورزشگاه برزیل- خجسته ۲- هر طبقه ساختمان- ریحان- هراس انگیز- سنگ سبز قیمتی شبیه عقیق ۳- نوعی حلوا- کمیاب- گروه بزرگ نوازندگان ۴- کشوری در همسایگی مجارستان- یاقوت سرخ- زبانه آتش- تکرار حرفی ۵- مردزن مرده- مخزن آب مسافرتی- ظرف هنری- پهناور ۶- کتابی نوشته فرانتس فانون، آزادی خواه ضد استعماری فرانسوی ۷- یگانه- تکبر و خودخواهی- روییدن- سنگین ترین حیوان ۸- بوی رطوبت- حیله گر- مادر حضرت یوسف(ع)- هنگام ورود به جایی گفته می شود ۹- شهری در افغانستان- پشت نویسی سند تجاری یا مالی- گرد براق نقاشی به رنگ‌های مختلف ۱۰- رود قابل کشتیرانی هامبورگ- واحد پول قطر- مدخل- فردای دیروز ۱۱- نود و دومین سوره قرآن- از عناصر هر داستان- موزه طبیعت و حیات وحش ایران

عمودی: ۱- حاکم و والی در دوره هخامنشی- قصه گوی قهوه‌خانه‌های قدیم ۲- باران اندک- ایفاگر نقش اسکارلت در فیلم دیدنی بر باد رفته ۳- دست نخورده- بخیل- خطایی در بسکتبال ۴- تازه به راه افتاده- باقی مانده ۵- ترسو- قند نیشکر ۶- احسان- شعبه ای از نژاد سفید ۷- خودپسندی- نحیف- ضمیر بی حضور ۸- از موبدان ساسانی- آشکار و واضح ۹- ترش و شیرین- گوشه‌ای در دستگاه چهارگاه ۱۰- پسران عرب- ماوراءالنهر ۱۱- شهری در استان کرمانشاه- از محبت دیو... می‌شود ۱۲- نوعی بیماری عفونی واگیردار- بتی در عصر جاهلی ۱۳- میانه بدن- از علایم نگارشی ۱۴- نام آذری- خداوندی- حیله ورزی ۱۵- درخت جوان- قهرمان تروا ۱۶- باشکوه و مجلل- پنجمین ماه سریانی ۱۷- مسیر مسابقه اسب دوانی- سیب آذری ۱۸- همراه افاده- فرونشست- چاشنی غذایی ۱۹- فیلمی دیدنی ساخته پل توماس اندرسون با بازی دنیل دی لوئیس- پیشوند تکرار ۲۰- از آثار هوشنگ مرادی کرمانی، نویسنده کودک و نوجوان- سارق چیزهای کم‌ارزش

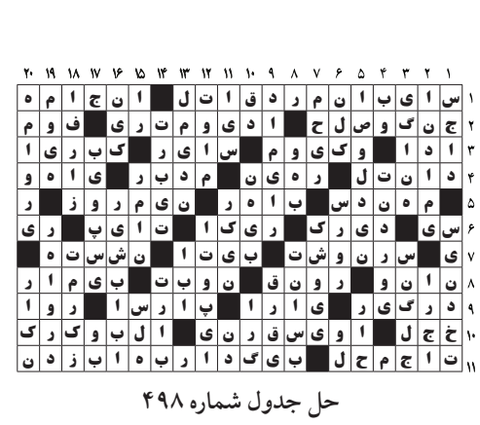

حل جدول شماره ۴۹۸

جدول متوسط [شماره ۷۲۸۸]

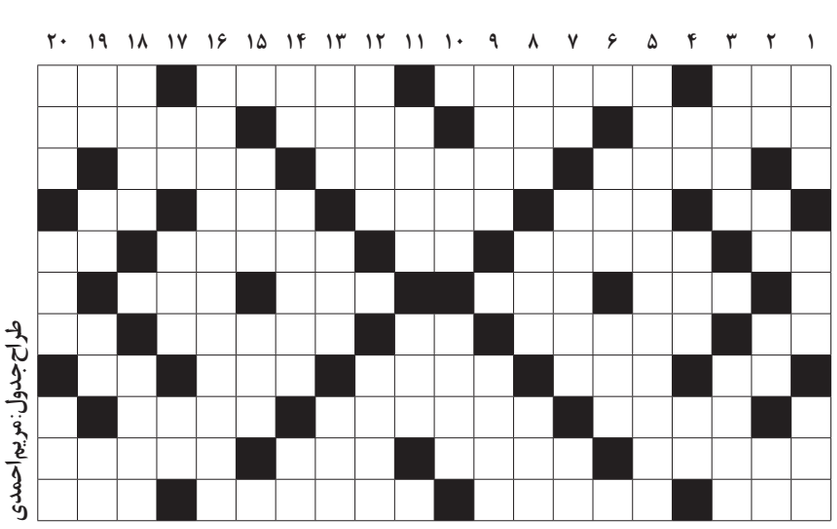

طراح جدول: مریم احمدی

افقی

۱- میغ- به مراد نرسیده- غلظت- اسلحه کمری ۲- اکسیر- ایده- زیانکار- شهیر ۳- نوعی پای افزار- سمبلیک- پاک و زلال ۴- زائوترسان- گل نومیدی- باند- از حروف الفبا- اصفهان سابق ۵- نفس خسته- فراوری- تکیه بر پشتی- شهری در هرمزگان- زهر ۶- کلمه تنبیه- عدد مجهول- کشتی جنگی- ابریشم پست ۷- تاخت- پیشامد- بوی رطوبت- اگر حروفش مرتب شود از مهره‌های شطرنج است- میوه خوب ۸- شهر فراری- حاشیه- تندرست- ساز- خیس ۹- درستکار- مستعمل- گردنده ۱۰- ایجاد- از روی غفلت- فنی برای پیش گویی- از حواریون ۱۱- گناه- کردارهای نیک- بیداری- سلاح کاشتنی

عمودی

۱- پژواک- شهر بی قانون- رساله‌ها ۲- حرف نداری- لحظه- کچل- طمع ۳- فالگیر- شن ۴- مساوی عامیانه- کامل- نت استمرار ۵- ملی گرایی ۶- موی گردن شیر- ترس ۷- تلخ- اجرام آسمانی که به دور خورشید می‌چرخند- پسوند شباهت ۸- بخشی از پا- قله زاگرس- درک ۹- مصون- نغمه ۱۰- نخست- سازمان فضایی آمریکا ۱۱- خدمت گزاران- میوه تلفنی ۱۲- لاستیک- جدید ۱۳- طناب- خزنده گزنده- عزم ۱۴- واحد سطح- زحل- دوردهان ۱۵- اسباب منزل- هستی ۱۶- نیمساز ۱۷- حرف تنفر- بم ترین صدا در موسیقی- آب روستایی ۱۸- نوعی نان ضخیم و پوک که با آرد گندم و آرد نخود تهیه می‌شود- شفقت ۱۹- می دهند و رسوامی کنند- تصدیق بیگانه- خشکی- سازشاکی ۲۰- شکاف- قمر- بذر

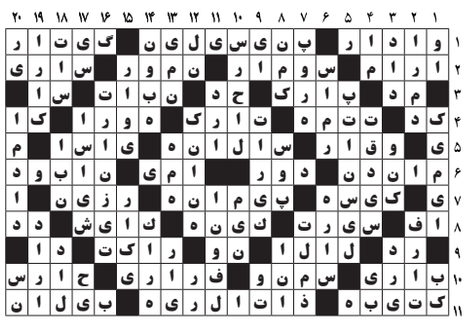

حل جدول شماره ۷۲۸۷